

Lakos Róbertné*

AZ OLASZ SZAKNYELV TANÍTÁSA KÖZBEN ADÓDÓ LEHETŐSÉGEK KIHASZNÁLÁSA A KULTURÁLIS HÁTTÉRINFORMÁCIÓK ELMÉLYÍTÉSÉNEK ÉRDEKÉBEN

Ki miért tanul olaszul, vagyis az olasz nyelv választásakor mely fő kulturális és egyéb szempontok érvényesülnek? A hosszú évek óta folytatott nyelvtanári munkám során a kezdetek óta a motiváció kérdését szem előtt tartva igyekszem meghatározni az elérendő célokat. Rendszeresen végzett felméréseim alapján (BGF KKKF, Budapesti Olasz Kultúrintézet) a következő okok és célok szerepelnek a leggyakrabban:

- a nyelv szépsége, dallamossága, érdekessége;
- Olaszország, az olasz emberek és az olasz kultúra szeretete;
- az olasz művészetek iránti rajongás;
- turizmus céljából: egyszerűen csak azért, hogy kommunikálni tudjanak és megértsék magukat;
- nyelvvizsgát szeretnének letenni a diploma megszerzése érdekében;
- sokakat a ma értékei vonzanak az olasz nyelv tanulásához: a divat, zene, filmművészet, sport ...;
- esetleges családi kötődés: rokonság, olasz ősök felfedezése;
- „szív-okok”;
- hobbiból.

Igaz, hogy ritkán, de az is előfordul, hogy valaki eredetiben akarja olvasni az olasz irodalom nagyjait: DANTÉT, MANZONIT, CALVINOT...

A lehetőségek bővülésével a rendszerváltozás után, majd az EU-hoz való csatlakozás óta egyre gyakrabban szerepelnek a praktikus okok, vagyis az a szándék, hogy munkát vállaljanak Olaszországban. Így nem csupán általános nyelvi ismeretek megszerzésére van szükség, hanem egyfajta interkulturális kompetenciára is, amely nélkülözhetetlen olaszországi munkakapcsolatainkban. Így nekünk nyelvtanároknak (egyben szaknyelvet is oktató tanároknak) az a feladatunk, hogy az adott kulturális közösség normáit, értékeit is megismertessük a hallgatóinkkal, segítsük őket az eligazodásban.

Joggal tehetjük fel magunknak azt a kérdést, hogy ki a hívatott annak eldöntésére, hogy egy adott kultúrát mi reprezentál? Olyan személy, aki valójában kívülállóként csupán megfigyelő, aki tanulja illetve tanulmányozza az adott kultúrát; vagyis esetünkben a magyar anyanyelvű olasz nyelvtanár; vagy az olasz anyanyelvű tanár, aki, az olasz kultúrának a részese, hiszen beleszületett, benne él és így közvetlen tapasztalatokkal rendelkezik. Én úgy gondolom, hogy mindkettő: az első nyilvánvalóan hitelesebben, árnyaltabban; a második reálisabban közvetíti az olasz kultúrát, valamint alkalmasabb arra, hogy a magyar és az olasz kultúrát összevetve a kulturális konfliktusok kiüszöbölését hatékonyan elősegítse.

Azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy maguk az olaszok milyen képet alkotnak saját kultúrájukról. Nem ritkán a külföldiek jobban ismerik és értékelik a BELPAESE kulturális kincseit, mint maguk az olaszok. Sokan a jelen értékeit nem tartják a múlt értékeivel hasonló mértékben érvényesnek és fontosnak. Ezt némiképp megcáfolni látszik a következő esemény sugallta konklúzió.

---

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Neolatin tanszéki osztály, főiskolai adjunktus.

OLASZ NYELV TANÍTÁSAKOR MELY KULTÚRÁT KELL KÖZVETÍTENÜNK A TANULÓINK FELÉ?

Ebben próbáltak segítséget nyújtani egy hajdani, 2000. július 28-án megrendezett konferencián. LAMBERTO DINI, az akkori olasz külügyminiszter (1995 és 1996 között miniszterelnök) azzal a céllal hívta össze a külföldi olasz kultúrintézetek igazgatóit, hogy a kérdést megvitassák. Azt a kis-sé provokatív címet adta a tanácskozásnak: „Az élő(k) kultúrá(já)t exportáljuk?” Akkoriban arra jutottak, hogy nemcsak a klasszikus kultúra képviselőit kell megismertetni, név szerint: DANTE, MANZONI, RAFFAELLO, CARAVAGGIO stb. mint a klasszikus irodalom és képzőművészet jeles képviselőit, hanem az „élőket, azaz a mindenkori kortárs kultúra képviselőit: VALENTINO, ARMANI (divattervezők), PAOLO CONTE (énekes), RENZO PIANO (építész), valamint színészeket, sportolókat...

Először leszögezték azt a tényt, hogy senki sem akarja megkérdőjelezni a múlt kulturális örökségének jelentőségét. Ezt követően megfogalmazták azt a szerintük követendő irányelvet, hogy tudatában kell lennünk annak, hogy a ma Olaszországa, főleg külföldön nem csupán az irodalom, a zene, a művészettörténet kiemelkedő személyiségeit jelenti, hanem a divat, a design bútorok és tárgyak a világ legjobb alkotásai között számon tartott alkotások tervezőit és készítőit is. Valamint ide sorolandó a modern építészet, a Ferrari, a foci, a könnyűzene, a gasztronómiai hagyományok, és nem utolsósorban a sok kis és középvállalat hagyománya, amelyekre úgy tekintenek külföldön mint követendő példákra, utánozandó modellekre.

Úgy gondolom, hogy ez napjainkban is elfogadható, megszívlelendő és követendő tanács számunkra.

Az olasz üzleti nyelvvel való ismerkedés során tanulóinknak az olasz kultúra mely szegmenseiben kell leginkább járatosaknak lenniük? Erre szolgál számunkra útmutatóként az általunk immár ötödik éve használt könyv, az optimálisabb esetben három év, illetve ma már sajnos jellemzőbben csupán három szemeszter folyamán törzsanyagként használt tankönyv, a „L’italiano in azienda”. Ezt szeretném görcső alá venni, rávilágítva a könyv kulturális és egyéb vonatkozásaira.

A következő kérdésekre keresem a választ:

- Kiknek szól?
- Milyen szintű nyelvtudás esetében használható?
- Milyen a könyv szerkezete?
- Alapvető kérdés, hogy a tankönyv milyen mértékben vizsgálja, közvetíti a célnyelv, jelen esetben az olasz nyelv kultúráját?
- Milyen tartalmi elemeket közvetít?
- Mennyire korszerű ismereteket közvetít?
- Melyek az ismeretek átadásának, a feldolgozásnak a módjai?
- Milyen mértékben készít fel a kommunikációs helyzetekre?
- Az olaszokkal kapcsolatos sztereotípiákat a könyv erősíti vagy gyengíti?
- Esetleg mi hiányzik a könyvből?

Kiknek szól?

Erre választ kapunk a könyv bevezetésében: olyan diákok, valamint külföldi szakemberek számára íródott, akik legalább középfeladói nyelvtudással rendelkeznek és akiknek szándékukban áll elsajátítani az olasz üzleti és kereskedelmi nyelv alapjait, valamint azokat a kulturális ismereteket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy az olasz vállalatok életébe bekapcsolódjanak és hatékonyan közreműködjenek.

A könyv szerkezete

A fejezetek úgy épülnek fel, hogy a kereskedelmi interakció fő működési területeiről teljes képet kapjunk. 12 egységből áll, amelyek 4 fő szillabusz köré csoportosulnak:

- A szituációk szillabusza
- A nyelvi készségek szillabusza
- A szókincs, a lexika szillabusza
- Az üzleti kultúra szillabusza

LAKOS R.: AZ OLASZ SZAKNYELV TANÍTÁSA ...

Alapvető kérdés, hogy a tankönyv milyen mértékben vizsgálja, közvetíti a célnyelv (jelen esetben az olasz nyelv) kultúráját és milyen tartalmi elemeket közvetít?

Dolgozatom szempontjából kiemelt szerepet kap az üzleti kultúra szillabusa. Ennek keretében betekintést kapunk az olasz üzleti világba és gazdaságba, valamint megismerhetjük az olaszok viselkedési módjait a külföldi üzletemberekkel, partnerekkel létesített munkakapcsolat során. (Ez az antropológiai megközelítés lehetővé teszi a szociolingvisztikai aspektusok érvényesülését, amelyekkel szembesülhetünk a többi szillabus kapcsán is.)

A könyv használata során tanulóink optimális esetben felvérteződhetnek azokkal a lényeges kulturális tudnivalókkal, amelyeknek birtokában bátran és hatékonyan kommunikálhatnak olasz üzleti partnereikkel.

A továbbiakban az egységekben fellelhető kulturális aspektusokat és azok feldolgozási módjait szeretném felvázolni.

Tartalmi szempontok alapján

Történelmi ismeretek közvetítése:	• Nem számottevő, inkább jelzésszerű, kiegészítésre szorul, ott bukkan fel, ahol feltétlenül szükséges! Pl. Pármával kapcsolatban utal az egyes uralkodókra.
Földrajzi + egyéb ismeretek:	• Az olasz tartományok felidézése, beazonosítása térkép alapján (105.o./7.f.). • Langhirano bemutatása (57.o./9.f.). • Párma útleírászerű bemutatása, lényegre törő információk: hol található, hogyan érhető el, lakosainak száma, látnivalók felsorolása, híres emberek, cégek, kulturális élet, tipikus termékek. (78.o./1.f.) • Bari: vásárváros, hogyan érhető el különböző járművekkel (12.e.). • A szállításról szóló (9.) egységben. <i>Feladat: Milyen szállítóeszköz igénybevétele javasolt a következő áru A-ból B-beállításához? Pl. Olaszországból Észak-Amerikába egy nagy tétel csempét, vagy 50 kg mozzarella-t Nápolyból Londonba... Figyelembe kell venni a távolságot, mérlegelve az áru értékét, típusát, mennyiségét!</i>
Irodalom:	• Tömör, lényegre törő információt nyújt Párma kapcsán: GIOVANNINO GUARESCHI, író, újságíró, humorista (Párma szülőtte) (79.o./2.) • UMBERTO ECO, író, nyelvész,....
Nyelv:	• Euroenglish (113.o./1.9 <i>Feladat: a felsorolt angol kifejezéseknek van-e olasz megfelelőjük?</i> A globalizmus jegyében: az angol nyelv, mint „lingua franca” szerepel.
Képzőművészet:	• Párma látványosságai: (5.e./ 78.o.) • Langhirano bemutatása (4.e./ 57.o.)
Zene:	• GIUSEPPE VERDI (élete, művei) (5.e./ 79.o.) • Mindez legfőképpen csupán példaként szolgál: egy, a páрмаi sokával kapcsolatos konkrét kereskedelmi ügylet kapcsán kapunk egy kis ízelítőt, a kulturális vonatkozásokat is megismerve. A példa így hitelesebbé és szemléletesebbé válik számunkra.
Gazdasági ismeretek + feladatok:	• A FIAT Rt bemutatása (2.) • A COOP (2.) • Híres olasz termékek, márkák összegyűjtése (2.) • Termékek, termékcsoportok felsorolása (12.e. kereskedelmi vásár). • Az olasz államadósság alakulása, összevetése a többi uniós országgal (7.e./ 106.o. /8.f.). • Az inflációs ráta, a kamatlábak alakulása. • A különböző gazdasági szektorokban a foglalkoztatottak számának alakulása.

- A munkanélküliek számának alakulása.
  - A vásár jelentősége: különféle iparágakhoz kapcsolódó termékek felsorolása (12.).
  - Hogyan változott az olasz gazdaság az utóbbi 30 évben (az Istat adatai alapján)? (8.e.)
  - Az olasz mobiltelefon-piac helyzete: az egyik legjelentősebb Európában, az olaszok átlagosan 18 havonta cserélik le a mobiltelefonjukat.
  - A római jog szerepe, jelentősége, érvényesülése.
  - Olaszország közigazgatási egységei, irányítótestületei, székhelyek (5.e./78.o.)
  - A páрмаi sonka készítési módja, hagyományok. (4.e./ 57.o.)
  - A felvágott-típusok.
  - Tipikus olasz tésztafélék (12.).
  - Tejtermékek.
  - Borok.
  - Ferragosto (augusztus 15.).
  - Euroenglisch (7.e./ 113.o.).
  - A modern társadalmakban mindenkire és mindenre biztosítást kötnek.
  - Vásárlói szokások, információkeresés a kiválasztott termékkel kapcsolatban (3.e./39.o./7.f.)
  - A vendéglátás rendkívül fontos szerepe az olasz kultúrában.
  - Az idő kérdése: pontosság, a késés megítélése (4.e./65.o.).
  - Téves telefonhívás esetén milyen reakcióra számíthatunk?
  - A hivatalok, üzletek nyitvatartási rendje (4.e./ 65.o.).
  - A betűzéssel kapcsolatos szokások.
  - A bókolás, a dicséret.
  - Bocsánatkérés élőszóban, levélben.
  - A magánélet (privacy) tiszteletben tartása.
  - A telefonálás 11 aranyszabálya (3.e./ 44.o.).
  - A mobiltelefon szerepe, a használatára vonatkozó viselkedési szabályok (9.e.: 139.o./1.fela.).
  - Utazás közben előforduló viselkedésbéli problémák (12.).
  - Bemutatkozás, bemutatás, megszólítás (1.).
  - Üdvözlési szokások.
  - Üzleti találkozó és tárgyalás időpontjának a megbeszélése, mikorra tehető?
  - Hogyan viselkedjünk az üzleti tárgyalás során?
  - Tárgyalási szokások.
  - Mire ügyeljünk az üzleti étkezések során?
  - Az étteremben való viselkedés (6.e./ 93-94.o.).
  - A üzleti partner meghívása, a meghívás elfogadása.
  - Ajándékozás kérdése (11.).
  - Melyek azok a témák, amelyekről olasz partnereink szívesen beszélgetnek?
  - Melyek a kerülendő, úgynevezett kényes témák, azaz tabutémák?
  - Melyek a sztereotip témák?
  - A hangnem kérdése (10.).
- Jogi ismeretek:
- Közigazgatási és politikai rendszer:
- Gasztronómiai ismeretek:
- Ünnepek:
- Nemzetközi, globális elemek:
- Szokás- és mentalitásbeli jellemzők:
- Üzleti kultúra:

Ahogy fenti listából is kiderül, a tankönyv a kultúra tudományos antropológiai vagy másképpen modern kultúra megközelítést tartja szem előtt: szokások, értékek, magatartásformák dominálnak. Az üzleti kultúra valamennyi fontos szegmense szóba kerül, ez kétségtelenül a könyv szerzőinek egyik fő érdeme. A többi terület inkább csak jelzésértékű: történelmi, irodalmi, zenei, képzőművé-

LAKOS R.: AZ OLASZ SZAKNYELV TANÍTÁSA ...

---

szeti utalásokat találhatunk. Párma kapcsán. Ez azonban semmiképpen nem sorolható a könyv hiányosságai közé, ezért nem tehetünk szemrehányást a tankönyv szerzőinek. Sőt, ellenkezőleg, ennél többre nem is vállalkozhattak volna! Ezen a ponton újra sor kerülhet az autodidakta szemléletmód erősítésére: önálló kutatómunkára ösztönözhetjük hallgatóinkat, majd lehetőséget kell biztosítanunk számukra, hogy közkinccsé tehessék azt beszámoló vagy prezentáció formájában.

MIKOR VAN SZÜKSÉG SEGÉDESZKÖZÖKRE ÉS MELYEK EZEK?

A földrajzi ismeretek hiányosságai miatt célszerű a térképhasználat szorgalmazása, ill. ún. vaktérkép felhasználásával a tanultak gyakorlása.

2007-ben végre megjelent egy kulturális szótár JUHÁSZ ZSUZSANNA tollából, „Olasz élet – olasz kultúra” címmel, amely címszavakra bontva kínálja a mai olasz élet, az olaszos életmód és az olasz kultúra elemeit abból a célból, hogy segítséget nyújtson a kultúrák közötti érintkezésben.

A legalapvetőbb ismeretek elsajátítását teszi lehetővé VIZINÉ SÁROSDY EDIT írásának tanulmányozása, többszöri elolvasása, esetleg célirányosan bizonyos információk megkeresése nagymértékben megkönnyítheti egy gyakorló külkereskedő munkáját. A tanulmány hasznos tanácsokkal szolgál azok számára is, akik csupán turistaként érdeklődnek az olasz kultúra iránt.

Mennyiben alapozhatók a tanulók korábbi ismereteire?

Általános tapasztalatom-tapasztalatunk (úgy gondolom, hogy a kollégáim nevében is nyilatkozhatom) az, hogy csak ritkán találkozunk alaposabb ismeretekkel rendelkező diákkal. Jelentős mértékben függ az olasz nyelvtudás szintjétől is, attól, hogy hány órában tanulta a nyelvet, rendelkezik-e nyelvvizsgával. Esetleg kéttannyelvű gimnáziumba járt, ahol a különböző tárgyak olasz nyelven történő tanulása során alkalma volt részletesebben és mélyebben megismerni az olasz kultúrát. A személyes tapasztalatok is rendkívül fontosak: amennyiben megfordult már az adott nyelvterületen, esetleges cserekapcsolat során, akár turistaként sikerült „belemerítkeznie” az adott valóságba, máris sokkal könnyebb a dolgunk.

A nyelvvizsga során vizsgáztatóként többször szembesülünk a vizsgázók kulturális hiányosságaival. Például a földrajzi ismeretek hiányával: nem ismerik fel a szövegben szereplő tartományok, városok nevét. Az olasz közéleti személyek, pl. politikusok neve sok esetben nem mond semmit számukra.

Mennyire korszerű ismereteket közvetít a könyv?

Összevetve a korábban használt könyvekkel (pl. CHERUBINI: „L’italiano per gli affari”.....) kommunikatívabb, célirányosabb és még praktikusabb ismereteket közvetít és gyakoroltat. Tapasztalatból állíthatom, hogy alapos felkészülést biztosít úgy az olasz szakmai nyelvvizsgára, mind – ami a legfontosabb – a különféle kommunikációs helyzetben való helytállásra a szóbeli és az írásbeli kommunikációs szituációkban egyaránt.

Melyek az ismeretek átadásának, a feldolgozásának a módjai?

A korszerű nyelvkönyvekhez hasonlóan forgatókönyvszerűen végigvezet azon a folyamaton, amelynek segítségével tanulóink képessé válhatnak az üzleti életben való eligazodásra. Valamennyi nyelvvizsgán is előforduló feladattípusra találunk számtalan példát.

- Az írásbeli feladatok megoldását segítő feladatok:
  - ⇒ Nyelvtani teszt szakszókincs felhasználásával: minden egység végén találunk a legfontosabb nyelvtanra koncentrálnó feladatokat, itt szükség esetén lehetőség nyílik az ismeretek bővítésére, gyakorlására.
  - ⇒ Szakmai szókincs: a lexika elsajátítása központi szerepet játszik. A könyv hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló elsajátítsa a legfontosabb kereskedelmi szókincset. Az olasz üzleti nyelv valamennyi tipikus szava és kifejezése szerepel, a megfelelő kontextusban való használatuk elősegíti a megerősítést, majd az egységek végén az ismétlő, összefoglaló rész hozzájárul a megszilárdításhoz.

- ⇒ Üzleti levél írása: a könyv szisztematikusan bemutatja a különféle levéltípusokat, azok formai és tartalmi jellemzőit, jellemző nyelvi fordulatokat. A megadott levélszituációk pedig biztosítják a levélminták alapján a gyakorlási lehetőséget.
- A szóbeli feladatok megoldását segítő feladatok:
  - ⇒ Szakmai beszélgetés: bemutatkozás, a curriculum vitae kibővített, szóban előadandó változata.
  - ⇒ Szövegértés: tartalmaz több összefüggő szöveget is, amelyek feldolgozásakor olyan tipikus feladatokkal találkozhatunk, amelyek a nyelvvizsga feladatokban is dominálnak: állítás (igaz-hamis), szinonima keresése a szövegben, definíció alapján kitalálni a fogalmat...
  - ⇒ Szakmai szituáció: a könyv számos lehetőséget kínál az elsajátított szakmai szókinccs gyakorlására pár és csoportmunkában, hatékonyan fejleszti a hallás utáni értést, a szóbeli kommunikációt, az olasz kereskedelmi telefonos kommunikációt.

Különösen szemléletes és szórakoztató módja az ismeretek átadásának, valamint a véleményformálásnak az a módszer, amikor a szerzők egy-egy anekdota segítségével mutatnak be valamilyen tipikus jelenséget, amelynek révén közelebb jutunk annak megértéséhez, hogy a déli népek, köztük az olasz is, hogyan gondolkodnak üzleti tárgyalások alkalmával. „*Ha 10 (eurót) kér tőlem a partnerem, bizonyára 8-at akart mondani, akkor valójában 6-ot akar kapni. Ez azt jelenti, hogy az áru 4-et ér. Ajánljunk tehát 2-t*”

Az üzleti életben, főleg az USA-ban kering a következő anekdota: „*Amikor az USA-ban egy vállalat igazgatója egy olyan problémával szembesül, amelynek látszólag nincs megoldása, felszáll egy Milánóba tartó repülőre. Ott összehív néhány olasz vállalati funkcionáriust, egy szobában leülteti őket, kifejtji nekik a problémáját. Végül olyan válasszal kerül elő, amelyre senki sem gondolt volna korábban.*”

Kész a törvény, megvan a kiskapu. (*Fatta la legge, ecco l'inganno.*) Ezt a képességet az interkulturális kommunikáció szakértői úgy hívják: a bizonytalan helyzetben való cselekvés képessége. Az okokat keresendő, részletesebb magyarázatot találunk. Azokban az országokban érvényesül, ahol a római jog által előírt törvények szabályozzák az emberek életét. A társadalmak úgy szerveződtek, hogy tagjaik a törvénykönyvben választ találjanak a különféle viselkedésmódokkal kapcsolatos bizonytalanságaikra, kétségeikre. Az olasz állampolgároknak legalább 800 ezer szabályt kellene ismereniük annak érdekében, hogy tiszteletben tartsák a törvényeket. Mivel ez képtelenség, teljesen emberinek tűnik az, hogy megpróbálják elkerülni, figyelmen kívül hagyni a törvényt. Így szinte minden olasz sajátja, hogy a problémákra megoldást találjon, és mindennemű kényszert elhárítson.

Érezhető a könyv íróinak azon törekvése, hogy az előítéletek kialakulásának a megakadályozására, az előítéletek eloszlatására, megpróbálnak elfogadható magyarázatot adni háttérinformációk beiktatásával.

Feladat: Az idő fogalma Olaszországban meglehetősen rugalmasan kezelendő. Az olaszokat nem lehet az „idő rabszolgáinak” tekinteni. Próbáljunk meg az olaszok idejével játszani: a következő mondatok közül válaszd ki, hogy melyiket mondhatta egy olasz!

Ebben az egységben Langhirano részletes bemutatása után egyben mintaként is szolgáló leírás alapján lehetőség nyílik a saját város, falu bemutatására. Ezt otthoni feladatnak adom, annak érdekében, hogy alaposabb, igényesebb munkát tudjanak végezni különféle források felhasználásával: turisták számára készült kiadványok, internet stb.

Földrajz, népesség, klíma, ipar, mezőgazdaság, szolgáltatások, a különféle szektorokban foglalkoztatottak, kulturális tudnivalók, látnivalók...

Az 5. egységben is igazi kedvcsináló útleírást találunk Pármáról, lényegre törő információkat: hol található, hogyan érhető el, lakosainak száma, látnivalók felsorolása, híres emberek, cégek, kulturális élet, tipikus termékek.

Feladat: Ön egy utazási iroda alkalmazottja, győzze meg kollégáit arról, hogy Párma is kerüljön bele úticélként egy külföldi turisták számára készülő katalógusba. Ebben az esetben készen kapott információkból kell meríteni. Itt érdemes lenne plusz feladatként más fontos olasz város aján-

LAKOS R.: AZ OLASZ SZAKNYELV TANÍTÁSA ...

---

lására is sort keríteni, személyes élmény alapján és/vagy az internet bekapcsolásával kikeresve a legfontosabb információkat.

Milyen mértékben készít fel a kommunikációs helyzetekre?

Minden egység egy olyan specifikus témát tárgyal, amely egy olasz cég életéhez kötődik, alkalmat nyújt az írásbeli és szóbeli készségek fejlesztésére, amelyet az üzleti életben kamatoztathatunk.

Írásbeli: kereskedelmi levelek, faxok, e-mailek, üzenetfelvétel, jelentések írása és olvasása.

A tárgyalás, mint az üzleti élet egyik legfontosabb része, mondhatnánk csúcspontja, ennek kapcsán rangsorolni kell a résztvevők legfontosabb tulajdonságait. Jó tanácsokat kapunk a sikeres tárgyalás lebonyolítása érdekében.

Az egyik leghasznosabb és legértékesebb feladat a tárgyalás szimulálása. Csoportmunkában kell végezni a feladatot, megbeszélni a stratégiát. A szóvivő kiválasztása lényeges: jó nyelvtudással rendelkező és a feladattal azonosulni tudó, rátermett tanulót kell választanunk.

Kezdőbb csoportok esetén a nem megfelelő szintű nyelvtudás, a fontos szavak hiánya lelassítja, gátolja a kommunikációt, ez számukra még igazi „mélyvíz”. Ilyenkor hosszabb előkészítő szakaszra van szükség: át kell ismételni, megbeszélni a szükséges kifejezéseket, nyelvi fordulatokat.

A kulturális összefüggésekre való rámutatás szükségessége

Az olasz kultúra és a magyar kultúra különbségeiből fakadó problémák az interkulturalitás területén. Az általunk törzsanyagként használt könyv számos lehetőséget biztosít arra, hogy egyes jelenségeket saját kultúránkkal egybevetve rámutathassunk a kulturális különbségekre. A tanulókat gondolkodásra készítő feladatok utasítása szerint először pármunkában megvitatásra szólít fel, majd megbeszéljük az adott kérdést és közösen levonjuk a konklúziót.

Például fontos, de nem életbevágó tudnivaló a betűzéssel kapcsolatos szokások összevetése: az olaszok olasz városokat sorolnak fel, szemben a magyar szokással (főleg férfinevek felsorolása).

Sokkal lényegesebb, amikor a kultúránk összevetése által, a különbségek kihangsúlyozásával egyenesen elejét vehetjük egy-egy kulturális konfliktus kialakulásának. Fontos szempont annak a vizsgálata, hogy az üzleti életben mi az, ami kulturális konfliktust idézhet elő. Íme egy csokornyai jó tanács:

- Ilyen kérdés a pontosság ill. késés szerepe: Az olaszok köztudottan nem a pontosságukról híresek, könyvünk írói szerint: nem élvez abszolút prioritást, még akkor is ha az üzleti életben többnyire tiszteletben tartják.

Ha te vagy a látogató fél, akkor próbáld meg pontos lenni! Előfordulhat, hogy akár 15-40 percet is kell várnod, ezért vigyél magaddal valami tennivalót a várakozás idejére!

- Ne tervezzünk üzleti találkozót, tárgyalást augusztusra, mivel az olaszok sokszor egész hónapban szabadságon vannak!
- A vacsora időpontja eltolódik: 20-22 óra közötti időszakra számítsunk!

Remek feladatnak bizonyul és egyben a két kultúra összevetésére ösztönöz a **következő feladat** is:

- Vitasd meg egy társaddal, hogy a ti kultúrátokban neveletlenségnek számít-e, ha valakit beszélgetés vagy üzleti tárgyalás közben félbeszakítanak!

A választ rögtön megkapjuk, csupán a könyvet kell 180 fokkal elfordítanunk. A válasz egyértelmű nem, ugyanis Olaszországban ezt az érdeklődés megnyilvánulásának tekintik. Sőt a vita így érdekesebbé válhat, jó alkalom arra, hogy beszélgető partnerünk felvetései alapján olyan szempontokat is figyelembe vegyünk, amelyekről egyébként elfelejtkeznénk.

- „Ne lepődj meg, ha félbeszakítanak, szinte soha nincs szó neveletlenségről a partner részéről!”
Lényeges szempont a hangnem kérdése. Az olaszok jellemzően előbb kritizálnak, elmondják a véleményüket, és csak azután térnek át a pozitívumokra. Ha emelt hangnemben beszélnek, felcsattannak, dühös ember benyomását keltik: többnyire csak arról van szó, hogy nagy beleélés-sel eszmét cserélnek. Szó sincs neveletlenségről, tiszteletlenségről!

- Hogyan reagáljunk a bókokra vagy ha megdicsérik nyelvtudásunkat?
Az olaszok hajlamosak a túlzásra, így ne vegyük készpénznek, amit mondanak, de mindenesetre önbizalmat adhat, ha a külsőnket vagy nyelvtudásunkat dicsérik.
- Az étteremben való viselkedés illemkódex szerinti szabályaira hívják fel a figyelmünket, pl. a pincért sohasem szabad szólítani, csak odainteni az asztalunkhoz.

Melyek azok a beszéd témák, amelyekről olasz partnereinkkel, üzlettársainkkal beszélgethetünk: biztosan választható, kerülendő és sztereotíp témák.

- Az olaszokkal *azokról a témákról beszélhetünk, amikre büszkék*: építészet, filmművészet, természeti szépségek, zene, gasztronómia, művészet. Ezen kívül – közvetlenül lévén – a családról, magánéletéről. Az adózásról, amit szívesen szidnak és így együttérzést várnak.
- *Kerülendő témák*: vallás, maffia.
- *Sztereotíp, azaz gyakran ismétlődő, elkoptatott témák*: fizetés, sport (foci), politika, választások. A foci kiemelt helyen szerepel, a szerzők felhívják figyelmünket arra, hogy mi mindennel kell tisztában lennünk annak érdekében, hogy meg ne sértsük partnerünket. Egyfajta összetartó, közösségteremtő erőt jelent számukra: szeptembertől júniusig minden vasárnap találkoznak, hogy együtt szurkoljanak a csapatuknak.

A testbeszéd, a gesztusok (fej, kezek, karok mozgása) nagy mértékben eltérnek a két kultúrában, így tanulmányozandó terület, a felkészülés része kell, hogy legyen! Tudnunk kell, hogy melyik mikor alkalmazható: konferencia közben, üzleti összejöveteleken, értekezleten, tárgyalás közben.

Nem minden esetben van pontos jelentésük, sokszor a mondanivalót kísérő, azt hangsúlyozó szerepük van. Szabályozó funkciót töltenek be, a kommunikáció folytatását, gyorsítását, megszakítását, magyarázatát kérve. Legalább az általánosabb gesztusokat tudjuk dekódolni, esetleg használni, ehhez is találunk hasznos segítséget a könyvünkben: rajzos ábrákat és a leírásokat kell párosítani.

MIÉRT BIZONYULNAK RENDKÍVÜL HASZNOSNAK A HÁROM ÉV TIPIKUS, MÁR-MÁR HAGYOMÁNYOSNAK TEKINTHETŐ FELADATAI?

Egy szabadon választott olasz tartomány bemutatása földrajzi, történelmi, gazdasági szempontból

A haladóbb csoportoknál a bemelegítés időszakában következő a feladat: egy kedvenc témát választani, és arról beszélni. Gyakran és szívesen választják az 1-1 kedvenc olasz város, ill. tartomány bemutatását (Róma, Firenze, Toscana, Szicília, Szardínia...). Ebben az esetben főleg a személyes benyomások, tapasztalatok és élmények segítik a választást.

A saját város, falu bemutatása

A 4. egységben Langhirano részletes bemutatása után egyben mintaként is szolgáló leírás alapján lehetőség nyílik a saját város, falu bemutatására. Ezt otthoni feladatnak adom, annak érdekében, hogy alaposabb, igényesebb munkát tudjanak végezni különféle források felhasználásával: turisták számára készült kiadványok, internet stb.

Földrajz, népesség, klíma, ipar, mezőgazdaság, szolgáltatások, a különféle szektorokban foglalkoztatottak, kulturális tudnivalók, látnivalók...

Egy olasz cég kialakulásának, felépítésének és a tevékenységének a bemutatása

A választott olasz cég bemutatása esetében az a hallgató, aki igazán igényesen végzi a feladatot, alapos kutatómunkát végez. Az információk fő forrása manapság természetesen az internet, mint kimeríthetetlen kincsesbánya. Esetleg interjút készít a cég magyarországi képviselőivel. Ilyen esetben az önálló kutatótevékenység bővíti és elmélyíti a korábban szerzett ismereteket, esetleg helyreigazítja azokat. Fejleszti a tanulók önállóságát, kritikai gondolkodását, analízis és szintetizáló készségeiket. Valamint elősegíti az ún. problem-solving (problémamegoldó) hozzáállás kibontakozását. A powerpointos prezentáció pedig egy újabb gyakorlati lehetőséget biztosít a záróvizsgán sorra kerülő szakdolgozat prezentációjához.

AZ INTERNET DIDAKTIKAI HASZNÁLATA

Amennyiben nem csupán a jelenlegi szűkös órakeret állna rendelkezésünkre, valamint állandó internet-hozzáférés segítségével beiktathatnánk és interaktívvá tehetnénk a tanórát az egyes fejezetekhez kapcsolódó kiegészítő anyagok használata segítségével. Lényeges szempont az is, hogy az internet segíthet abban, hogy az általunk használt tankönyv aktuális maradjon! A szöveg számára ez egyfajta állandó liftinget jelent. Hiszen az elavult tankönyv demotiváló erőt jelenthet.

Egy kis ízelítő a tankönyv szerzői által összeállított kiegészítő anyagból, amely nem csupán ismereteket nyújt, hanem érdekes, változatos feladatok megoldására készítheti hallgatóinkat.

1. egység: Állásinterjú (videofilm)
2. egység: Egyből a COOP, ill. a FIAT honlapjára klikkelhetünk a könyvben található információk bővítése, aktualizálása érdekében.
3. egység: Feladat: keressen a reklámügynökség ügyfelei között olyan céget, amelyek világszerte ismert olasz élelmiszereket gyártanak!
4. egység: Gasztronómiai ismeretek bővítésére nyújt lehetőséget.
5. egység: Az üzleti út kapcsán az autóbérlés szituáció keretében való feldolgozása.
6. egység: A tárgyalási technikák elsajátítását segítő feladat beiktatása.
Olaszország jelenlegi gazdasági helyzetét segít feltérképezni. Feladat: az ISTAT (Olasz Statisztikai Hivatal) friss adatai alapján mutassa be az olasz gazdaság fő jellemzőit! (Ez annál inkább is üdvözlendő feladat, mivel a könyvünkben szereplő statisztikai adatok már elavultak!)
7. egység: Válasszon egy olasz céget és gyűjtse össze a következő információkat: szervezet, felépítés, organigram (szervezeti ábra).
Olasz gesztusok.
10. egység: Viccek.
11. egység: Az olaszok szabadságra mennek, szálláslehetőségek.
12. egység: Egy nagyon kreatív olasz művész, LEONARDO DA VINCI néhány találmánya még napjainkban is használatos. Válassza ki, hogy melyek a legfontosabbak az életünkben!
Situációs feladat: Bújjon a szabadsalom értékesítőjének a bőrébe és próbálja meggyőzni a társát (a szabadsalom vevője) a szabadsalom tárgyának előnyeiről!

Ezenkívül az olasz kultúra tág spektrumából meríthetünk az internet segítségével:

- it - Arch'it
- Arte e Cultura - Musei
- Canta Italia, sito con link a molti artisti italiani
- Cantanti e canzoni italiane
- Inno di Mameli
- Istituto Luce
- Italia Nostra
- La letteratura italiana
- L'Enciclopedia Multimediale delle Scienze Filosofiche
- Libri e altro
- Meteo in tempo reale
- Ministero dei Beni Culturali - I luoghi della cultura
- Musica
- Musica classica
- Operabase Welcome!
- Premi e concorsi letterari
- PRIMEVISIONI
- Rai Educational
- Ricette
- RISORSE DI CINEMA
- Rock Online Italia
- Storie per bambini e ragazzi
- Teatro
- Tempi Moderni, la videorivista di cinema
- Testi di canzoni italiane e non
- Treccani
- Tutto il cinema italiano
- Una guida alla cultura italiana
- www.italica.rai.it
- www.rete.co.it MARCO MEZZADRI, PAOLO E. BALBONI: Corso multimediale di italiano per stranieri (a szerzőkkel kapcsolatba lehet lépni és eszmecsere lehet velük folytatni).

Amennyiben akár otthoni, akár tanórai kiegészítő programként sikerül bekapcsolnunk az internetet a tanítás folyamatába, egy lépéssel közelebb kerülünk a szórakoztatva tanítás, tanulás elvének érvényesítéséhez is. Egyfajta versenyszellem érvényesülhet, valamint a rejtvényfejtés, izgalma

hatja át és ösztönzi a nyelvtanulást, a kulturális ismeretek elsajátítását. Javul a tanulók kommunikatív és kulturális kompetenciája. Sokak szerint így talán a könyv és a tanár megmenekül a kihalástól. A rendelkezésünkre álló kevés kontaktóra miatt egyre inkább erre kell fókuszálni. Olyan feladatokat kell adnunk, amelyek tanulóinkat kreatív tevékenységre és nem csupán információszerzésre készíteti.

Rendkívül fontos a gondos előkészítés, irányítás annak érdekében, hogy a tanuló a helyes nyomvonalon haladjon és teljesíteni tudja a kapott feladatot, nem lökhetjük a túl sok információval telített virtuális térbe megfelelő eligazítás nélkül. Optimális esetben a diák egyfajta kincskeresésre hasonlító tevékenység részese lesz.

AZ OLASZOKKAL KAPCSOLATOS POZITÍV ÉS NEGATÍV SZTEREOTÍPIÁKAT A KÖNYV ERŐSÍTI VAGY GYENGÍTI?

Pozitív sztereotípiák:

- nyitottabbak, segítőkészek az idegenek felé;
- gyors és gazdaságos kommunikáció;
- „Színpadiasak, finomak, romantikusak, keményfejúek.” (International Management)
- „La dolce vita, nincs az a sok idegeskedés.” (The Economist)

Negatív sztereotípiák:

- inkább szóbeli, mint írásbeli megállapodások;
- időnként egyfajta karikatúra, olyan mértékben eltúlzottak, hogy visszataszítóvá, nevetéssé válnak;
- az olaszok hangosak, egymás szavába vágva vitatkoznak, mi magyarok ezt idegesítőnek találjuk;
- megbízhatatlan emberek, a műszaki termékek minősége némi kívánnivalót hagy maga után.

Pozitív, ha

- tudatosan alkalmazott,
- leíró, nem értékelő jellegű,
- pontosan jellemez,
- további megfigyelés / tapasztalat alapján módosul.

A fenti kritériumok feltétlenül érvényesülnek az általunk használt könyvben. Gyakran nyilvánul meg az olaszokra jellemző önkritika: felhívják figyelmünket arra is, hogy ha telefonáláskor eltévesztjük a számot, esetleg nem túl kedves reagálásra számítsunk. Majd némi önróniával megjegyzik: „De javulófélben vagyunk”.

ESETLEG MI HIÁNYZIK A KÖNYVBŐL?

Erre természetesen számtalan pontot sorolhatnánk, mint pl.:

- közigazgatási és politikai rendszer;
- politikai pártok;
- választási gyakorlat;
- általános társadalmi kérdések;
- kisebbségek helyzete;
- oktatásügy problémái stb.
- metakommunikációs elemek: térközsabályozás.

Ezek jó része azonban állandóan aktualizálendő terület. Így szükség esetén természetesen beiktathatunk az internetről vett naprakész, autentikus szövegeket, amelyeknek a keresését és feldolgozását bátran rábíthatjuk ambiciózusabb hallgatóinkra.

KONKLÚZIÓ

Nem létezik egyetlen, kizárólagos diáktípus, aki az olasz nyelv megtanulására törekszik, ugyanígy a kultúra sokszínűségéből adódóan nem létezik csupán egyetlen típusú kultúra sem, amelynek megtanítására kellene törekednünk.

Összegezve kijelenthetjük, hogy teljesen fölösleges az a kérdés, hogy miért tanítsunk kultúrát. A nyelv és a kultúra közötti szoros, összetett és különleges kapcsolat igazolja azt a tételt, hogy egy

LAKOS R.: AZ OLASZ SZAKNYELV TANÍTÁSA ...

---

idegen nyelv tanításakor nem hagyhatjuk figyelmen kívül a kulturális elemet. Mindenesetre meg kell próbálnunk elkerülni az általánosítást, a túlzott leegyszerűsítést, amelyek elkerülhetetlenül a sztereotípiák megalkotásához vezetnek.

Annak a lehetősége, hogy integráljuk a tankönyvet a hálóval, új horizontok megnyitását teszi lehetővé: így a tanóra multimediálissá és interaktívvá válhat.

A tanárnak, aki egy személyben a kultúra közvetítője, tolmácsa és követje, kiemelt feladata a kultúra közvetítése. Kiindulópontként alaposan kell ismernie, értenie a saját kultúráját.

A tanár feladata az, hogy a diákokat gondolkodásra, reflexióra sarkallja az idegen nyelv tanulá- sán keresztül a külföldi kultúrát tanulmányozva, de ugyanakkor a saját kultúrájukról és világlátásá- ról is gondolkodva. Törekednünk kell arra, hogy az általunk bemutatott kulturális modell a lehető leghitelesebb legyen, szem előtt tartva a történelmi, történeti aktualitást.

Törekednünk kell arra, hogy hallgatóink képesek legyenek az Olaszországban, vállalati környe- zetben való eligazodásra, érzékelné tudják a magyar és az olasz kultúra közötti hasonlóságokat és különbségeket a verbális és a nonverbális kommunikáció területén, vagyis interkulturális kompe- tenciára tegyenek szert.

Természetesen a célnyelvi országban való rövidebb-hosszabb ideig tartó jelenlét haszna meg- kérdőjelezhetetlen.: miközben a nyelvtudásunk tökéletesedik, a nyelven keresztül egyre jobban be- lemerülhetünk a bennünket körülölelő kulturális valóság megismerésébe. Ilyen módon tanulmá- nyozhatjuk, sőt gyakorolhatjuk a nonverbális nyelv velejáróit: a gesztusokat, az arckifejezéseket, megfigyelhetjük a személyek közötti távolságot, az öltözködési szokásokat...

Jó lenne mindezzel többet foglalkozni, de a „vizsgacentrikus célirányos szaknyelvvoktatás” ezt nem teszi lehetővé. Egy biztos, hogy a nyelv tanításának kezdeti szakaszától kezdve rengeteg kulturális in- formációt lehet és kell közvetíteni hitelesen, és ha időnk engedi, kellőképpen elmélyítve az adott témát.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BALOGH KATALIN: A kultúra közvetítésének lehetőségei a nyelvvoktatásban. Új kihívások a nyelv- oktatásban. Budapest, 2002.
- FALKNÉ BÁNÓ KLÁRA: Az interkulturális kommunikáció nyelvi és kulturális aspektusai. Új kihívá- sok a nyelvvoktatásban. Budapest, 2002.
- VIZINÉ SÁROSDY EDIT: Olaszország, in: HIDASI JUDIT: Kultúrák@kontextusok.kommunikáció. Per- fekt Rt., Budapest, 2007.
- JUHÁSZ ZSUZSANNA: Olasz élet – olasz kultúra (kulturális szótár). Holnap Kiadó, Budapest 2007.
- BIRÓNÉ UDVARI KATALIN: Az autentikus gazdasági szaknyelvi szövegek alkalmazási lehetőségei és szerepük a kultúra közvetítésében a gazdasági szaknyelvtanítás és -tanulás során. Nyelvtudás, Budapest, 2006/4.
- HIDASI JUDIT: Nemzetközi kitekintés az „interkulturális kommunikáció” tantárgyi státuszára. XVI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus, Gödöllő, 2006. április 10–12., 3. kötet.
- BORGULYA ÁGNES: Értékrendi konfliktus – pszichikai zaj a kultúrák közötti kommunikációban. XVI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus, Gödöllő, 2006. április 10–12., 3. kötet.
- JABLONKAI RÉKA: Üzleti kommunikációs készségek fejlesztése virtuális nemzetközi környezetben. Előadás, XVI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus, Gödöllő, 2006. április 10–12. <http://www.kodolanyi.hu/manye/XVIMANYEKONGRESSZUSPROGRAM01.doc>
- FÖLDES CSABA: „Interkulturális kommunikáció”: koncepciók, módszerek, kérdőjelek. Fordítástu- domány 9 (2007) 1. p. 14-39. <http://www.vein.hu/www/tanszekek/german//InterkultKomm.pdf>
- PELIZZA, G., MEZZADRI, M.: L'italiano in azienda, Ed. Guerra, Perugia (2002, 2004, 2006).